neprodlužitelné povolovati pouze s ojedinělou výjimečností a s ohledem na to nutno i velmi přísně a jenom z vážných důvodů vyhovovati žádostem obviněného za prodloužení této lhůty zákonem tak striktně stanovené.

Podstata prekluse spočívající v tom, že zmeškání lhůty má za následek ztrátu práva předsevzíti procesní jednání lhůtou vázané, jest vzhledem k projednávanému předpisu zákona výstrahou varující jednak obviněného před lehkomyslným a nedostatečně opodstatněným podáváním žádosti za prodloužení lhůty, jednak pro vyšetřující úřad před liknavostí anebo zbytečnou ohleduplností.

Josef Štulc:

VÁLEČNÉ ŠKODY NA CENNÝCH PAPÍRECH.

A. Základní předpisy.

Náhradu, kterou má poskytnouti Říše za škody, způsobené válečnými událostmi na movitých i nemovitých věcech upravuje v Říši — a podle svého § 36 také u nás — nařízení o válečných věcných škodách (KriegssachschadenVO, dále jen »základní nařízení« — z. n.) z 30. listopadu 1943, Říš. zák. 1940, I, str. 1567 — Věstn. ř. prot. 1941, str. 15.[1])

Z řady nařízení prováděcích a doplňujících byla ve Věstníku říšského protektora, po př. německého státního ministra pro Čechy a Moravu vyhlášena zejména: první z 2. XII. 1940, Říš. zák., I, str. 1557 — Věst. 1941, str. 32, o příslušnosti pro válečné škody, třetí z 28. I. 1942, Říš. zák. I, str. 49, Věst. str. 65, o válečných škodách neněmeckých osob, šesté z 8. VII. 1943, Říš. zák. I, str. 383 — Věst. str. 100, o zjednodušení, sedmé ze 6. XI. 1943, Říš. zák. I, str. 632 — Věst. str. 158, o válečných škodách na cenných papírech, a nařízení o zřízení Říšského úřadu válečných škod — (Reichskriegsschädenamt) — z 15. IV. 1941, Říš. zák. I, str. 205 — Věst. str. 222.

Naproti tomu některé předpisy nebyly ve Věstníku vyhlášeny, ač obsahují výslovné ustanovení, že platí i u nás, ku př. první a druhé nařízení o rozšíření platnosti základního nařízení na další území, z 18. IV. 1941, a 18. II. 1942, Říš. zák. I, str. 215 a 84, kdežto další rozšiřovací nařízení s týmž výslovným ustanovením opět ve Věstníku vyšla. Druhé p. n. z 10. I. 1941, Říš. zák. I, str. 27, jímž byl pruský vrchní správní soud pověřen zatímně činností říšského úřadu válečných škod, nebylo ani vyhlášeno ve Věstníku, ani svou platnost v Čechách a na Moravě samo nestanovilo, a přece zde platilo jako doplněk nařízení o příslušnosti, u nás platícího.

Nutno přiznati u nás účinnost celému souboru říšských předpisů o válečných škodách, pokud se zde jen mohou vyskytnouti skutkové podstaty, jimi předpokládané a není zřejmým úmysl zákonodárce, vyloučiti tyto podstaty z úpravy, patné v Říši. (§ 1, odst. 2 nař. říšského min. vnitra ze 3. IV. 1939, Říš. zák. I, str. 704, srov. Pužman, Právní prakse, III, str. 177, Svatuška, Všehrd XXI, str. 57). Ustanovení, vynechaná při vyhlášení ve Věstníku ovšem u nás neplatí: v jejich vypuštění nutno viděti buď úmysl vyloučiti říšskou úpravu, nebo zákonný výklad, že se taková skutková podstata nemůže vyskytnouti.

1. Pojem válečné škody, za níž Říše poskytuje odškodnění, jest vymezen kasuisticky:

Musí jíti o poškození, zničení nebo jinou ztrátu věci movité nebo nemovité

a) uvnitř území Říše včetně Čech a Moravy i přivtělených území, na něž byla platnost předpisů o válečných škodách rozšířena,

b) následkem útoku na toto území nebo nasazení branné moci, nutného z jiného podnětu (§ 1 z. n.),

---

[1]) Tím bylo nahraženo starší nařízení o zjišťování škod — SchadenfeststellungsVO — Říš. zák. 1939, I. str. 1754 i s řadou prováděcích nařízení.

c) způsobené přímo některým ze způsobů, výčetně uvedených v § 2:

bojovými činy nebo souvisejícími vojenskými opatřeními včetně odnětí věci vlastními nebo nepřátelskými bojovými silami;

poškozením, zničením, krádeží, pleněním nebo jinou ztrátou v území, nepřítelem obsazeném, napadeném nebo ohroženém během tohoto stavu nebo po něm, ledaže by vznik a rozsah škody s válečnými událostmi nesouvisel;

vyklizením, uvolněním nebo odvlečením obyvatelů nebo odklizením jejich majetku z území nepřítelem obsazených nebo přímo ohrožených;

útěkem, mohl-li býti pro naléhavé nebezpečí pro tělo nebo život býti považován za nevyhnutelný;

vlastním potopením lodi, provedeným proto, aby se uniklo zajetí;

odnětím držení lodi nepřátelskými činy.

Škodu jest považovati za přímo těmito událostmi způsobenou, spočívá-li na jejich přímém zapůsobení nebo je-li jejich nevyhnutelným následkem (§ 2, odst. 2 z. n.).

Tento zákonný výklad příčinné souvislosti doplnil Říšský úřad válečných škod asi takto: válečnou škodou jsou i další následky, jsou-li nevyhnutelnými, t. j. je-li válečná událost všeobecně nebo podle zkušenosti způsobilou, při normálním průběhu takovou škodu způsobiti — (RKA I. 93. 42, Reichssteuerblatt 1943, str. 272) — nebo mohou-li aspoň s velkou pravděpodobností býti odvozeny od bojové činnosti nebo jiné válečné události — (RKA I. 35, 42, RStBl. 1943, str. 207) —, po př. jsou-li normálními a blízkými následky válečného děje a tudíž se musí podle přirozeného chápání klásti na roveň škodám z bezprostředního zapůsobení. — (RKA I. 22. 43, RStBl. 1943, str. 528) —.

Bez dalšího může však odškodnění žádati jen poškozený (t. j. vlastník nebo ten, kdo jinak nese nebezpečí náhodného zániku věci — § 3 z. n.), který jest v době škodního případu i podání návrhu německým státním nebo zdejším příslušníkem (§ 36, č. 2 z. n., § 2, odst. 1, písm. a) třetího p. n.), kdežto ostatní osoby přirozené a právnické osoby s nejméně 25%ní neněmeckou účastí v některém z obou rozhodných okamžiků potřebují souhlasu úřadu, nejde-li o škodu pod 1.000 K. Účast zdejších příslušníků se nepovažuje za neněmeckou (§ 13, odst. 2 z. n. a třetí p. n.). Obdobně mohou odškodnění žádati i třetí osoby, pro které váznou na věci práva (§ 13, odst. 1 z. n.).

Židé byli z odškodnění a podání návrhu na ně vyloučeni. Nedotčena však zůstávají práva nežidovských spolupostižených (§ 1 nař. z 20. VII. 1941, Říš. zák. I, str. 437 — Věstn. ř. prot. str. 426). Výjimečně může však úřad připustiti i návrh německých věřitelů poškozeného Žida a přiznati jim odškodnění (§ 4 uv. n.), ale může kdykoli požadovati od poškozeného náhradu všech výloh, vzniklých Říši (§ 5 uv. n.).

2. Návrh na odškodnění jest zásadně podati u t. zv. zjišťovacího úřadu — Feststellungsbehörde, dále »z. ú.« — t. j. u nižšího správního úřadu, v jehož obvodu se stala škoda, po př. u vyššího správního úřadu místa škody, je-li poškozeným právnická osoba veřejného práva, nebo právnická osoba sice soukromoprávní, ale s účastí nad 50% veřejnoprávních osob, nebo převyšuje-li škoda 1,000.000 K (§ 16 z. n., § 5 prvního p. n.). U nás jsou nyní příslušnými okresní, po př. zemské úřady — správa z pověření Říše (§ 18 šestého p. n.). Z nouze lze návrh podati i u starosty obce škody nebo pobytu poškozeného (§ 12 z. n.).

Po slyšení zástupce říšského zájmu a účastníků i vyšetření věci podle návrhu i z úřední moci (RKA/I. 35. 42, RStBl. 1943, str. 207) rozhodne z. ú. výměrem (neformálním), proti němuž není opravných prostředků, jde-li o škodu do 1.000 K nebo vyhověl-li úřad úplně návrhu na odškodnění do 10.000 K. Jinak může účastník nebo zástupce říšského zájmu napadati výměr okresního úřadu stížností k zemskému úřadu, výměr tohoto úřadu jako první stolice stížností k Říšskému úřadu válečných škod, jako druhé stolice další stížnosti k témuž úřadu, ale jen je-li to ve výměru výslovně připuštěno (podrobnosti §§ 12—26 z. n., první a šesté p. n. a nař. o zřízení Ř. ú. v. š.).

B. Škoda na cenných papírech.

Je-li válečná škoda, jak výše vymezena, v tom, že se ztratí cenný papír, t. j. že jest takový papír zničen, poškozen tak, že jest bezcenným,[2]) nebo že se dostane z moci vlastníka nebo jeho zástupce, nahrazovala se až do vydání sedmého p. n. (dále jen Ncp) podle § 4, odst. 5 z. n. u všech druhů papírů. Od účinnosti Ncp platí pro papíry v něm vypočtené toto nařízení, kdežto pro ostatní papíry nadále § 4, odst. 5 z. n., který si pro papíry vypočtené v Ncp zachovává platnost podpůrnou.

Stěžejní zásada z. n., totiž že Říše odškodnění neposkytuje, pokud poškozený obdržel nebo může snadno obdržeti náhradu jiným způsobem (§ 5 z. n.), jest u cenných papírů provedena ustanovením, že Říše dává náhradu pouze nemůže-li poškozený bez listiny dosíci uspokojení pohledávky po př. dosáhnouti náhradní listiny.

I. *Rozdělení cenných papírů:*

Podle právní povahy a možnosti umoření nutno lišiti tyto skupiny:

1. Směnky a šeky: nejsou jmenovány v Ncp, proto pro ně platí jen § 4, odst. 5 z. n. Jejich ztráta má býti odškodněna, nelze-li následkem ní, t. j. bez listiny, dosíci uspokojení pohledávky. Kdy je tato podmínka splněna, není určeno a může býti sporným:

Podle čl. 39 a 50 jednotného směnečného řádu (Sb. č. 111/1941) i čl. 34 a 47 jednotného šekového řádu (Sb. č. 372/1941) nemusí sice směnečník a šekovník ani jiný, zavázaný ze směnky nebo šeku, plniti, nevydá-li mu majitel směnku po př. šek s potvrzením příjmu hodnoty, ale čl. 64 j. s. ř. pokud nejde o solasměnku i čl. 49 j. š. ř. u některých šeků, dávají majiteli právo na další vyhotovení (duplikát). Podle čl. 90 j. s. ř. a čl. 59 j. s. ř. lze umořiti jakoukoli směnku a šek podle zákona o umořování listin, Sb. č. 250/1934, při čemž na základě čl. VIII po př. VII uvozovacích nařízení k těmto řádům se na základě umořovacího usnesení nyní vydává náhradní listina, účinná proti všem zavázaným z původní listiny.[3]) Žádati za duplikát a navrhnouti umoření lze jen, známe-li přesně celý obsah listiny. Za to není vyloučeno, že zavázaný ze směnky neb šeku bude plniti i bez listiny, důvěřuje v ujištění oprávněného, s nímž ku př. je ve stálém spojení, že byla zničena.

Je zde nemožnost dosíci uspokojení pohledávky teprve, když je znemožněno vydání duplikátu a umoření, či bez ohledu na možnost dosáhnouti duplikátu nebo náhradní listiny již v okamžiku, kdy zavázaný, po př. všichni zavázaní odepřeli plniti bez vydání listiny? Pro druhý výklad mluví znění § 4, odst. 5 z. n., kde se nemožnost dosáhnouti náhradní listiny požaduje jen u jiných papírů, proti němu základní zásada podpůrnosti odškodnění Říší.

2. Bursovní papíry,[4]) vlastně »cenné papíry, vypočtené vyčerpávajícím způsobem v § 1 Ncp«, totiž:

a) podílní listy Německé říšské banky a německých koloniálních společností, akcie i zatímní listy, kuksy a požitkové listy podniků se sídlem v tuzemsku a jejich kupony,

---

[2]) U státních papírů lze ku př. žádati nový papír, pokud je z poškozeného patrným číslo a serie (§ 7, č. 12 vl. n. Sb. č. 109/1921) bez ohledu, jakým způsobem k poškození došlo. Teprve nelze-li číslo rozeznati, jest papír zcela bezcenný.

[3]) Na rozdíl od dřívějšího práva (§§ 73—75 směn. zák., § 21 šek. ř.), podle něhož se s umořovacím usnesením mohlo plnění žádati jen od směnečníka a šekovníka; bližší Roučeк, Jednotný s. ř., str. 13, 301, Karmán, O umoření listin, str. 165, Štěpina, Spořitelní obzor, 1941, str. 381, 427.

[4]) Tohoto nepřesného označení užíváme pro stručnost; většina papírů, o něž jde, jsou typické pro bursu. Z našeho pomocného pojmenování se nesmí ovšem odvozovati, že by muselo jíti o papíry na burse obchodované a znamenané.

b) dlužní úpisy na majitele, i vinkulované, a dílčí dluhopisy půjček, převoditelné rubopisem, a jejich kupony, má-li dlužník sídlo, bydliště nebo hlavní závod v tuzemsku, ledaže se na ně nevztahuje právo, platné v Říši, za něž se považuje i právo zdejší (§ 1, odst. 3 oběžníku říš. m. vnitra ze 6. XI. 1943, IIa 11.815/43-245 a, Ministerialbl. des Reichs- u. Pr. Staatsm. d. Innern, 1943, str. 1749).[5])

U bursovních papírů jest zásada podpůrnosti odškodnění Říší provedena zvláště výrazně: celé Ncp směřuje k tomu, aby náhrada škody byla vyřízena mezi poškozeným a vydatelem papíru vystavením náhradní listiny, a to dokonce v prvé řadě bez jakéhokoli úředního spolupůsobení, a teprve potom po umoření ztracené listiny ve zvláštním krátkém řízení, jež k tomu cíli zavádí (dále: válečné umoření). Teprve nemůže-li poškozený dostati náhradní listinu, má býti odškodněn Říší (podle § 4, odst. 5 z. n.), jež má nahraditi škodu také tomu, kdo byl poškozen tím, že byla vydána náhradní listina, ač pro to nebylo předpokladů (§ 9 Ncp). Podrobnosti níže pod C.

3. Vkladní knížky: Ncp je nejmenuje. Přesto by se na ně, jakožto osvědčení o dluhu, mohlo vztahovati, svědčí-li majiteli, takže by se mohly zařaditi pod č. 6, odst. 2 § 1 Ncp jako »dlužní úpis na majitele«.

Právní povaha spořitelní knížky v Říši a vkladní knížky u nás není stejná:[6])

V Říši není vydatel knížky povinen plniti jejímu majiteli, nýbrž věřiteli pohledávky, ale osvobozuje se, plní-li doručiteli knížky a nemusí plniti, nevrátí-li se mu knížka (§ 808 BGB). Není tedy pohledávka stělesněna v listině, nesdílí její osudy, nýbrž naopak, vlastnictví ke knížce — která je sama o sobě bezcennou — následuje za vlastnictvím k pohledávce, i když se v denním životě zpravidla v odevzdání knížky spatřuje postup pohledávky mlčky. (Dr. Palandt, Komentář, 5. vyd. str. 771).

V Říši je tudíž vkladní knížka papírem legitimačním, ovšem kvalifikovaným, protože se dlužník osvobozuje plněním doručiteli.[7]) V Říši se také uznává, že se Ncp na spořitelní knížky nevztahuje (ku př. Dr. Trüstedt v »Sparkassen-Zeitung« č. 100 z 15. XII. 1943).

U nás prohlásil § 10 zák. Sb. č. 302/1920 spořitelní knížku a § 1, odst. 3 zák. Sb. č. 239/1924 ve znění zák. Sb. č. 54/1932 vkladní knížku vůbec za papír, svědčící majiteli.[8])

Výslovně však pojem takového papíru u nás zákonem vymezen není, nutno jej proto chápati v obvyklém smyslu užitých slov (§ 7 o. z. o.). Z nauky[9]) vyplývá jako panující názor, potvrzený soudnictvím (ku př. Vážný 9.354, 12.212, 12.352, 13.738, 15.119, 15.385, 16.136, 16.646) i chápáním obchodního života, že podstatou papíru na doručitele jest vtělení práva v listinu, takže převod i zánik práva jest vázán na trvání, odevzdání po př.

---

[5]) Jsou to tedy přibližně všechny tuzemské ukládací papíry i papíry s právem na podíl na zisku, čili »cenné papíry« v užším slova smyslu, obvyklém v běžné mluvě, jež se na směnky, šeky, kupecké poukázky, vkladní knížky atd. nedívá jako na cenné papíry, nýbrž spíše jako na platební prostředky a pod.; vyloučeny jsou dluhopisy zdejších dlužníků, vydané v cizině. Sporným by mohlo býti, zda oddělené výherní listy státních stavebních losů, jež nejsou ani kuponem úrokovým ani ziskovým, jsou ve výpočtu § 1 Ncp zahrnuty. Pro kladnou odpověď mluví to, že stavební los sám jistě Ncp podléhá jako dlužní úpis na majitele nebo dílčí dluhopis půjčky, a výherní list jest jeho příslušenstvím, obdobným kuponu.

[6]) Sedláček, Právní prakse, 5/VIII.

[7]) O obtížích, jež z této povahy nedokonalého papíru na doručitele (hinkendes Inhaberpapier, § 808 BGB) plynou při jejím darování, v poslední době v Říši velmi oblíbeném, srv. Mittelbach v Berliner Börsenzeitung 17. X. 1942.

[8]) Dříve byla povaha vkladní knížky spornou a převládal názor, že je papírem legitimačním; tím se stává i nyní, vyhradí-li si vydatel právo, zkoumati oprávnění doručitelovo (Sedláček, l. c.).

[9]) Sebestručnější přehled hlavních řešení by příliš zatížil toto pojednání.

zánik listiny. Sporným zůstává, zda jediné vydáním listiny musí býti právo z ní také založeno, či může-li vyplývati i z jiného, t. zv. základního jednání, jež vydání listiny předchází nebo doprovází.

Prohlásil-li však zákon vkladní knížku za papír, svědčící majiteli, ač u ní není základem práva její vydání, nýbrž uložení vkladu, bez něhož je dokonce zakázáno knížku vydati (§ 1, odst. 2, druhá věta zák. Sb. č. 239/1924 ve znění zák. Sb. č. 54/1932) pak zřejmě považoval takové odchylné základní jednání za srovnatelné s pojmem papíru na doručitele.[10])

Naše vkladní knížka jest proto nesporně papírem svědčícím majiteli, ve smyslu zdejšího právního řádu.[11])

Avšak ani zdejší vkladní knížka není papírem na doručitele ve smyslu práva říšského: tam je u papírů, svědčících majiteli, jediným důvodem závazku vystavení listiny — §§ 794 a násl. BGB — (Palandt, l. c., str. 762), základem pohledávky jednostranný slib dlužníkův, plniti doručiteli papíru (Crome, Bürgerliches Recht, sv. II, str. 794).

S vylíčenými rozdíly jednak v právní povaze vkladní knížky, jednak v pojmu papír na doručitele v právu říšském a zdejším se Ncp nevypořádává; snad s takovými odchylkami nebylo vůbec počítáno. Jednotnost souboru právních předpisů u nás platných, jakožto zvláštního, svébytného právního řádu nedovoluje, abychom do Ncp při jeho použití na papíry, vydané u nás, zdejšími dlužníky, podle zdejších ustanovení dosazovali jiné pojmy, než ty, jež jsou součástí zdejšího právního řádu. Vždyť při výkladu právních předpisů platí za všeobecně uznané pravidlo zásada, že právní pojmy jimi použité, pokud nejsou nově stanoveny a definovány, jsou převzaty z platného zákonodárství a dlužno je pojímati ve smyslu, který je právnímu řádu znám (Boh. A 1013). Podle toho jest naše vkladní knížka u nás dlužním úpisem na doručitele ve smyslu § 1, odst. 2 č. 6 Ncp a podléhá tomuto nařízení.

Proti tomuto závěru lze ovšem namítati neúčelnost, odvozovanou z předpokládaného úmyslu zákonodárcova, nakládati s hlediska válečných škod stejným způsobem s vkladní knížkou v Říši i u nás, když přece přes odchylnou právní povahu má tento papír v obou oblastech stejné hospodářské poslání.[12])

Teprve prakse nebo autentický výklad rozhodne konečně, zda se naše vkladní knížky mají posuzovati jako bursovní papíry podle Ncp, nebo — stejně jako v Říši — jako

4. ostatní cenné papíry: pro ty platí nadále přímo druhá věta odst. 5 § 4 z. n.: odškodnění se poskytne, pokud nelze dosíci náhrady umořením, ovšem mírovým, podle zák. Sb. č. 250/1934. Patří sem ku př. vkladní knížky opatřené výhradou, že dlužník má právo zkoumati oprávnění doručitelovo, členské úsporné knížky neúvěrních družstev a pod.

II. *Společná ustanovení:*

Základem odškodnění jest u všech cenných papírů skutečná majetková ztráta v době rozhodnutí o návrhu, s vyloučením ušlého zisku (§ 4 z. n.). U papírů bursovních by tu mohla vzniknout pochybnost, zda je rozhodným

[10]) Tímto prohlášením vlastně zákon vymezil pojem papíru na doručitele nepřímo tak, že majiteli svědčí listina, jež z vlastností, považovaných obecně za podstatu takového papíru, má aspoň ty, jež u vkladních knížek vyplývají z jejich úpravy zmíněnými zákony a po př. i spořitelními stanovami (Homolka, Spořitelní obzor, 12/XLI, str. 481, Vážný 15.969).

[11]) Podle rozhodnutí NS z 29. III. 1943, Rv I 1303/42 a z 25. I. 1944, Rv I 786/43 i když je vázána heslem — Brož, Effmert, Nýdl v Právní praksi VII, str. 246, VIII, str. 67 a 219.

[12]) Tento postup při výkladu jest ovšem nesprávný: účel zákona musí vyplynouti z jeho obsahu, nelze naopak z předpokládaného, zákonem neprohlášeného účelu, třeba byl sebe zřejmějším, vyvozovati obsah zákona. Šestiměsíční ohlašovací lhůta mírového umoření pro vkladní knížky (§ 11, odst. 1, písm. b) zák. Sb. č. 250/1934) nečiní válečné umoření se lhůtou tříměsíční (viz dále C) nijak potřebným. Provésti výplatu bez předložení knížky, čímž se dosáhne téhož účinku, jako vydáním náhradní listiny bez umoření, může vydatel — ovšem na vlastní nebezpečí — vždy, aniž to má vliv na bezpečnost obchodního styku. Ncp je proto u nás pro vkladní knížky celkem nadbytečné.

kurs nabývací či v den rozhodnutí. Již ta okolnost, že nabývací kurs je velmi často nezjistitelným, mluví proti jeho užití.

Zavinění poškozeného zmenšuje úměrně náhradu (§ 6 z. n.), ale jen výjimečně lze připustiti, že by jediným důvodem škody bylo jenom jeho zavinění; vždy nutno přiznati aspoň takový díl škody, jaký by byl nastal i bez spoluzavinění poškozeného (RKA/I. 79. 43, RStBl. str. 803).

Odškodnění věcí samou, jež může úřad přiznati i když se žádá náhrada v penězích (§ 8 z. n.), tedy zde cenným papírem téhož druhu, nepřichází podle povahy věci v úvahu. Pro odškodnění v penězích platí i tady, že se doba odškodnění řídí podle národohospodářských nutností a možností (§ 1, odst. 1, posl. věta z. n.).

C. Bursovní papíry zvláště.

Válečná ztráta těchto papírů se má zásadně odčiniti náhradní listinou. Ale je rozdíl mezi zničením a jinakou ztrátou papíru.

I. *Náhradní listina bez umoření:*

1. Pouze tvrdí-li poškozený, že byl papír zničen, a vydatel to považuje za prokázáno, má poškozenému vydati bez jakéhokoli úředního řízení náhradní listinu, ať jde o plášť, kuponový arch či oboje (§ 2 Ncp). Tím však původní listina nepozbývá platnosti a vydatel musí, nebyl-li papír zničen, nýbrž ztracen, ku př. ukraden při plenění, po př. proplatiti oba, původní i náhradní. Ježto tu byla vydána náhradní listina, ač pro to nebylo předpokladů, má vydatel nárok na odškodnění Říší (§ 9 Ncp). Dvojí plnění může dlužník prokázati jen číselnou kontrolou proplácených papírů, jež se proto stává nutnou i u kuponů (Dr. Lorenz, Bankwirtschaft č. 17/1943). Vydání náhradní listiny má dlužník vyhlásiti ve sborníku umořovaných listin (Sammelliste aufgerufener Wertpapiere — dále jen Sborník), vydávaném Říšskou bankou v Berlíně,[13]) aby tím usnadnil zachycení původní listiny, je-li ještě v oběhu.

Pořad práva, odepře-li dlužník náhradní listinu, Ncp výslovně nevylučuje; jest tudíž zásadně přípustným, neboť poměr majitele papíru k vydateli zůstává jistě občansko- po př. obchodně-právním, i když Ncp přidalo k smluvnímu obsahu vzájemného poměru nové povinnosti a práva. Ale ze slov »považuje-li zničení za prokázané« není patrno, zda by stačil důkaz, že byl cenný papír, jehož byl poškozený vlastníkem, skutečně zničen, či musel-li by poškozený prokázati dále, že také vydatel pokládá zničení za dokázané, či je-li vydateli dána úplná volnost, zda a kdy chce považovati zničení za prokázané, což by ovšem činilo žalobu neúčinnou. Nebezpečí dvojího plnění — byť s nárokem na odškodnění Říší, není-li spoluzaviněno — a možnost, dosíci listiny krátkým válečným umořením svědčí pro volnost dlužníka. Žaloba — místo umoření — by ostatně měla smysl jen u kuponů:

2. Odepře-li dlužník vydati náhradní kupony, protože nepovažuje jejich zničení za prokázané, nemůže je majitel válečně umořiti (§ 3, odst. 2 Ncp), nýbrž může jen podle § 4, odst. 5 z. n. žádati odškodnění v penězích od Říše (§ 10 Ncp); to mu však může býti po př. odepřeno pro zavinění ztráty, nebo odloženo z národohospodářských důvodů, kdežto v poměru k vydateli jsou tyto okolnosti nerozhodné.

Odškodnění se rovná hodnotě všech zničených kuponů, dosud nesplatných. U pevně zúročitelných papírů má výplata hodnoty všech těchto kuponů najednou umožniti majiteli, aby si koupil od vydatele nový kuponový arch, a tak učinil plášť, ať již původní, jenž zničen nebyl, nebo náhradní, jehož dosáhne bez či po umoření, opět schopným oběhu (Lorenz, l. c.).

[13]) Lze snad očekávati, že u nás bude tento sborník nahražen Ústředním oznamovatelem.

II. *Náhradní listina po umoření:*

Netvrdí-li poškozený, že byl papír zničen, nýbrž jinak ztracen, po př. nepovažuje-li vydatel tvrzené zničení za prokázané a odepře náhradní listinu, může poškozený místo zdlouhavého mírového umoření u soudu, u nás podle zák. Sb. č. 250/1934, navrhnouti u z. ú. umoření válečné (§ 3 Ncp). K příkazu z. ú., jenž má před tím slyšeti vydatele i zástupce říšského zájmu, musí vydatel cenný papír, o který jde, vyhlásiti ve Sborníku a vyrozuměti o tom z. ú. (§ 4 Ncp, oběžník cit. u B, I, 2).

1. Nepředloží-li nikdo umořovaný papír do tří měsíců ode dne, kdy vyšlo v Berlíně číslo Sborníku, v němž byl vyhlášen, k čemuž se uveřejněním ve Sborníku ukládá povinnost každému, kdo má papír v rukou (§ 6 Ncp), jest dlužník povinen vydati navrhovateli náhradní listinu, čímž se umořovaný papír stává neplatným a dále vydaní náhradní listiny vyhlásiti ve Sborníku i oznámiti z. ú. (§ 7, 8 Ncp a cit. oběžník).

Zásadním rozdílem proti vydání listiny bez umoření, kdy se nahrazuje i kuponový arch (shora C, I/1) je ustanovení § 7, odst. 2, druhá věta Ncp, podle něhož lze válečně umořiti jenom plášť (stejně jako v soudním mírovém řízení) a obecnými, mírovými předpisy se řídí, zda a pokud se umoření pláště dotýká i kuponů.

U nás platí tedy v tomto směru i pro válečné umoření zákon o umořování listin Sb. č. 250/1934, jenž v § 2, odst. 2, písm. c) sice kupony výslovně z umoření vylučuje, ale v § 19 dává majiteli právo, žádati od dlužníků jejich výplatu do roka po dovršení promlčecí lhůty (6 let u státních a některých soukromých papírů, jinak 3 leta od splatnosti), ovšem za té podmínky, že před promlčením vydateli ztrátu ohlásil, prokázav se pláštěm, nebo (právoplatným) usnesením o jeho umoření, po př. vyzývacím ediktem, k jeho návrhu vydaným, a že tento průkaz opakoval před výplatou prvního ztraceného kuponu; tento nárok samozřejmě zaniká, předloží-li někdo v promlčecí lhůtě kupon anebo jej soudně uplatní.[14])

O talonech nemá Ncp zvláštního ustanovení. Nezbývá, než užíti obdobně zase zákona o umořování listin: talon nelze zvláště umořiti — § 2, odst. 2, písm. c) —, ale je neúčinným, pokud trvá umořovací řízení nebo je vyhlášena ztráta pláště, nebo odporuje-li výměně talonu za další kuponový arch majitel, vykázav se pláštěm; umořením pláště jest pak umořen i talon — § 20.

2. Je-li papír ve lhůtě tří měsíců od vydání příslušného čísla sborníku v Berlíně předložen vydateli, je válečné umoření vyloučeno — stejně jako by bylo vyloučeno umoření mírové, §§ 13, 14 zák. o um. l. — a poškozenému zbývá jen nárok na odškodnění v penězích proti Říši (§ 10 Ncp).

Soukromoprávní poměr mezi umořovatelem a předkladatelem papíru Ncp — stejně jako mírové umořovací právo — neřeší. Podle obecných předpisů je u papírů na doručitele vyloučena reivindikace proti poctivému nabyvateli (§ 371 o. z. o., čl. 307 obch. z.). Také případná trestní stránka věci (ať již navrhovatel žádal umoření papírů, jež nebyly nikdy jeho, nebo kdokoli předložil papír, k němuž se dostal bezprávně), se řídí obecnými ustanoveními.

3. Kdo byl poškozen vydáním náhradní listiny po umoření, má proti Říši nárok na odškodnění, jenž není vyloučen tím, že úvěrní ústav opomněl zkoumati, zda papíry, u něho v den uveřejnění příslušného čísla Sborníku již

[14]) T. zv. autonomní umoření kuponů — srv. Karmán, l. c. str. 47, 158. V Říši vylučuje umoření kuponů u dlužních úpisů na doručitele § 799 BGB, ale plnění lze žádati po uplynutí 4leté předkládací lhůty, počítané od konce roku splatnosti — § 808 BGB — a to do čtyř let dalších, oznámil-li majitel vydateli ztrátu před uplynutím předkládací lhůty a nikdo jiný v téže lhůtě kuponu neuplatní — § 804 BGB. Ale § 13 říšského dluhového řádu (Reichschuldenordnung, Říš. zák. 1924, I, str. 95, 1934 I, str. 574, 1936 I, str. 1156) nařizuje vydati nové kupony, je-li umořen plášť říšského papíru, a totéž platí pro akcie podle § 66 akciového zák. z 30. I. 1937, Říš. zák. I, str. 107.

uschované, nejsou vyhlášením dotčeny (§ 9 Ncp). Jako výjimka z obecného ustanovení § 6 Ncp, jenž ukládá každému povinnost, umořovaný papír předložiti vydateli, musí se tato výhoda úvěrních ústavů, jejíž důsledky prospívají ovšem v prvé řadě ukladatelům papírů, vykládati omezeně (Dr. Lorenz, l. c.). A to patrně ve dvou směrech: a) odškodnění je vyloučeno, opomene-li úvěrní ústav předložiti své vlastní papíry vůbec, b) svěřené papíry pak, jež byly u něho složeny teprve po uveřejnění výzvy ve Sborníku. U ostatních schovatelů a u vlastníků, kteří mají papíry u sebe, je ovšem takové opomenutí zásadně zaviněním podle § 6 z. n., pokud okolnosti případu takové opomenutí neomlouvají, což by snad bylo pravidlem u drobných držitelů papírů.

III. *Společné předpoklady:*

Ať žádá náhradní listinu bez umoření nebo po umoření, či peněžní odškodnění, protože náhradní listinu vydati nelze nebo byla vydána bez potřebných předpokladů, vždy musí poškozený dostatečně osvědčiti vydateli po př. z. ú., a) že je vlastníkem papíru, b) že o něj přišel válečnou událostí. Válečnou ztrátu většinou dosti snadno zjistí úřední šetření, hůře je to s průkazem vlastnictví.

Postačujícím důkazem je patrně depositní stvrzenka ústavu, v jehož tresoru papír stihla zkáza, nebo tomu podobný doklad. Obtížněji své právo prokáže ten, kdo má papíry v bezpečnostní schránce (jejíž obsah ústav nezná) nebo doma: účet o koupi papíru, doklady o vybírání kuponů, vlastní záznamy poškozeného, jež ovšem ztrácejí s odstupem času průkaznost, potvrzení berní správy, že byly papíry přiznávány k dani důchodové po př. majetkové a pod. vždy nepostačí.

Ale žádný z uvedených — příkladmo — dokladů nestačí k umoření, neoznačuje-li papíry s e r i í a č í s l e m, neboť tímto způsobem musí poškozený popsati papír, jehož umoření navrhuje (§ 4 Ncp).

Ukládá-li poškozenému číselné označení papíru teprve předpis o náležitostech návrhu na umoření, svádí to k závěru, že bez umoření jest vydatel povinen vydati náhradní listinu již tehdy, považuje-li za prokázáno zničení papíru určitého druhu a jmenovité hodnoty, třeba blíže nepopsaného. To by nebylo správné:

Zůstal-li totiž papír, jehož zkáza se předpokládá, přece jen v oběhu, není vyloučeno, že dlužník bude platiti dvakráte a bude míti nárok na odškodnění proti Říši (výše C, I, 1). Kdyby neměl zjištěno číslo papíru, za který vydal náhradní listinu, mohl by objeviti, že plnil dvakráte, teprve, až by úhrn proplacených papírů téhož druhu překročil úhrn papírů vydaných, a konečnou výši škody by mohl určiti a dokázati až po uplynutí promlčecí doby 30 let u plášťů, tří nebo šesti let u kuponů, ohledně všech papírů téhož vydání. Vůbec by pak nemohl zjistiti, zda, po př. do jaké výše bylo dvojí plnění z některých — neznámých — čísel, domněle zničených, vyrovnáno úsporou z jiných papírů — rovněž neznámých —, jež nebyly proplaceny vůbec, protože ku př. je majitel opomněl předložiti. O tuto úsporu, jež by jinak byla jeho náhodným ziskem, by vydatel přišel ve prospěch Říše, kdyby vydával náhradní listiny za papíry, číselně neoznačené. Nutnost, sděliti čísla zničených papírů také vydateli, jenž je má nahraditi bez umoření, plyne i z povahy věci, neboť bez údaje čísla není cenný papír úplně určen; chce-li dlužník toto určení totožnosti poškozenému prominouti, může tak učiniti jen na vlastní nebezpečí.

Docházíme proto k závěru, že z n a l o s t č í s l a z n i č e n é h o p a p í r u j e p o d m í n k o u k d o s a ž e n í n á h r a d n í l i s t i n y ať po umoření nebo bez něho. Pouze pro peněžní odškodnění Říší dostačí průkaz o ztrátě papíru, určeného jen druhem a jmenovitou hodnotou.

Náhradní papír, ať se vydává bez nebo po umoření, se nemusí shodovati s původním ve formě a podpisu, ale vydává-li se pod původním číslem, musí býti označen jako duplikát (Ersatzausfertigung — § 2, odst. 2, § 7 Ncp).[15])

[15]) O různých možnostech opatření náhradních listin srv. Berliner Börsen Berichte ze 6. III. 1944.

IV. *Náhradní nároky Říše:*

Nárok na peněžní odškodnění proti Říši má — jak jsme viděli —

a) majitel papíru, za který byla vydána náhradní listina, ač pro to nebylo předpokladů — § 9 Ncp —, ať již ji vydal dlužník přímo, považuje tvrzení jiné osoby, že papír je její a byl válečně zničen, za prokázané (C, I, 1), nebo po umoření, ježto pravý majitel nezaviněně opomněl papír ve lhůtě předložiti (C, II, 1 a 3). Tento majitel papíru sám nemusí býti (a zpravidla ani nebude) vůbec stižen nějakou válečnou událostí. Vyplatí-li mu Říše náhradu, může se sama hojiti na tom, kdo si vymohl náhradní listinu (§ 9, posl. věta Ncp),

b) poškozený, jenž nemůže dosíci náhradní listiny (§ 10 Ncp, 4, odst. 5 z. n.).:

1. za kupony, odmítl-li dlužník nové, nepovažuje zničení za prokázané, neboť umoření kuponů není připuštěno (§ 3, odst. 2, shora C, I, 2),

2. za plášť, po př. i za kupony, odmítl-li dlužník vydati náhradní listinu bez umoření a v umořovacím řízení, poškozeným navrženém, byl papír včas předložen, ježto tím je vydání náhradní listiny konečně vyloučeno (shora C, II, 2),

3. za plášť a po př. nebo za kupony, nemůže-li je poškozený označiti čísly, protože bez tohoto údaje nelze dosíci náhradní listiny ani bez, ani po umoření (shora C, III).

V prvním a třetím případě b) ušetří dlužník — byly-li papíry skutečně zničeny — plnění z nich, a to na úkor Říše, pokud majitele odškodnila. Tato úspora se ovšem u vydatele může ukázati až po uplynutí promlčecí lhůty všech papírů téhož vydání, kdy teprve lze s konečnou platností zjistiti, zda a o kolik převyšuje částka vydaných papírů obnos, vyplacený za všechny předložené papíry téhož vydání; tudíž u plášťů ukládacích papírů po 30 letech od splatnosti, u ziskových kuponů a těch kuponů úrokových, jež se vedou v patrnosti odděleně podle jednotlivých splatností,[16]) po 3 nebo 6 letech od té které splatnosti, u ostatních úrokových kuponů od splatnosti poslední. U plášťů papírů, ztělesňujících členská práva, může ke zjevu, obdobnému vylíčené úspoře, dojíti až při zániku společnosti.

Až do výše zmíněného rozdílu mezi obnosem vydaných a proplacených papírů může Říše, na kterou poskytnutím odškodnění přecházejí z poškozeného práva na papír i z něho (§ 10 Ncp) uplatniti tyto nároky proti vydateli i bez předložení listiny nebo důkazu o jejím zničení, a to nejpozději do roka od konce uvedených promlčecích lhůt; dlužník je povinen sděliti Říši na požádání, kolik papírů mu nebylo do konce promlčecí lhůty předloženo (§ 11 Ncp).[17])

V této částce neproplacených papírů jest ovšem zahrnut i náhodný zisk vydatele z papírů, jež mu nebyly předloženy z jiných důvodů, než pro válečnou ztrátu (z nedbalosti, následkem mírové ztráty, při níž majitel nemohl navrhnouti umoření pro neznalost

[16]) To je pravidlem u papírů slosovatelných, kde postupně částka jednotlivých splatností klesá úměrně prováděným slosováním, a ziskových, kde vůbec kolísá výše vypláceného podílu na zisku.

[17]) U kuponů, kde se nevede odděleně v patrnosti každá splatnost, musí tedy zaniknouti nárok Říše, pokud přesahuje částku poslední kuponové splatnosti, i když tu je ještě větší úspora, neboť úspora i nárok Říše, přesahující poslední kuponovou splatnost, nutně pochází z kuponů starších, u nichž roční lhůta od konce promlčecí lhůty již uplynula. Přesto se takové oddělené sledování jednotlivých splatností dlužníku neukládá.

čísel), a které tudíž Říše neodškodnila. Jaký díl celkové úspory z neproplacených papírů plyne z těch, jež odškodnila Říše a jaký z ostatních, nemůže však vydatel vůbec zjistiti.

Vylíčené nároky Říše se ovšem nevztahují na kupony splatné před účinností Ncp, jež nastala sedm dní po vyhlášení 9. XI. 1943, tedy 16. XI. 1943 (§ 11, odst. 3, § 12).

Ve druhém případě vydatel ničeho neušetří, protože papír, domněle zničený, zůstává v oběhu, byv včas předložen v umořovacím řízení. Odškodněním poškozeného, jenž již náhradní listiny dosíci nemůže, přecházejí jeho práva na papír a z něho na Říši i v tomto případě, proti vydateli je však nelze uplatniti bez předložení listiny. Má tudíž Říše proti osobě, jež papír v umořovacím řízení předložila, nárok na jeho vydání, měl-li by jej poškozený, tedy jen proti předkladateli, jenž není bezelstným. Nabyl-li předkladatel papíru v dobré víře, zaniklo právo poškozeného k němu a nemůže přejíti na Říši (Dr. Lorenz, l. c.).

Jak má Říše tyto nároky proti předkladateli uplatniti, není stanoveno; zásadně soukromoprávní povaha vztahů k cenným papírům by nasvědčovala pořadu práva, souvislost s veřejnoprávním řízením odškodňovacím řízení správnímu. Odnětí papírů předkladateli by ovšem mohlo býti též důsledkem trestního řízení proti němu.

V. *Náhradní papír a odškodnění v penězích.*

Odškodnění v penězích nemůže majitel papíru zpravidla považovati za rovnocenné náhradnímu papíru: ztrácí vyšší zúročení a u papírů, ztělesňujících členská práva, též svůj podíl na případném likvidačním přebytku. Mimo to se doba výplaty odškodnění v penězích řídí národohospodářskými nutnostmi a možnostmi (§ 1, odst. 1 z. n.), z. ú. může vyžadovati přísnější osvědčení vlastnictví i zničení, má-li přiznati odškodnění, než by vyžadoval pro umořovací řízení atd. Doporučuje se proto majiteli papíru, aby si zajistil možnost válečného umoření papíru tím, že uloží doklady o svém vlastnictví k nim, obsahující číselné označení papírů, odděleně od papírů na druhém, (po př. v opise i na více druhých) místech, pravděpodobně co nejbezpečnějších.[18])

D. Užitková škoda.

Vede-li ztráta užívání věci, způsobená věcnou válečnou škodou, nebo rušení držby válečnými událostmi, k úbytku příjmů nebo ke zvýšení výdajů, má Říše poskytovati až do jisté výše náhradu po př. výpomoc za ušlé příjmy a na zvětšené náklady, nejdéle až do tří měsíců po poskytnutí odškodnění za věcnou škodu samotnou, po př. po obnovení nerušené držby, a to v opětujících se dávkách. Podrobnosti upravují směrnice, vydané na základě zmocnění § 1, odst. 4 z. n. říšskými min. vnitra a financí; nejdůležitější jsou druhé a třetí nařízení z 23. IV. 1941, i sedmé nařízení ze 14. VII. 1942, vyhlášená v »Reichsministerialblatt«, 1941, str. 87, 90 a 1942, str. 188.

Vymyká se již rámci tohoto pojednání zkoumati, zda úbytek příjmů, plynoucích před válečnou událostí z provozního použití cenných papírů (tedy dalších příjmů, odlišných od vlastního výnosu cenných papírů, který se při jejich válečné ztrátě nahražuje jako věcná, nikoliv užitková škoda způsobem vylíčeným výše), způsobený válečnou ztrátou papíru, tudíž věcnou škodou válečnou, jest aspoň u peněžních podniků takovou užitkovou ztrátou.

---

[18]) Otázka, do jaké míry je povinen schovatel, zejména peněžní ústav, zajistiti číselné seznamy papírů uschovaných, patří již do jiné souvislosti.